

Фізична культура і спорт

УДК 796.015.132:378.147:005.94:004(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17653563>

Характеристика внутрішнього та зовнішнього середовищ системи антидопінгової освіти в Україні

Дугчак Мирослав Васильович

доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор,
професор кафедри оздоровчо-рекреаційної рухової активності,
Національний університет фізичного виховання і спорту України,
вул. Фізкультури, 1, Київ, Україна, 03150

<https://orcid.org/0000-0001-6823-272X>

Коваль Катерина Олександрівна

аспірантка кафедри оздоровчо-рекреаційної рухової активності,
Національний університет фізичного виховання і спорту України,
вул. Фізкультури, 1, Київ, Україна, 03150

<https://orcid.org/0009-0009-3155-2645>

Прийнято: 04.11.2025 | Опубліковано: 19.11.2025

Анотація: *Проблематика формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності набула значного розвитку у світовій та національній науковій думці. Мета дослідження – надати науково обґрунтовану характеристику внутрішнього й зовнішнього середовищ системи антидопінгової освіти в Україні, визначити «ядро» пріоритетних чинників ефективності та окреслити стратегічні орієнтири для проєктування структурно-функціональної моделі формування й реалізації освітніх програм.*

Методи: аналіз спеціальної літератури й нормативів, узагальнення національних опитувань спортсменів і тренерів; експертне опитування ($n=15$) з ранжуванням чинників у встановлених групах SWOT-аналізу. Узгодженість оцінок перевірено за коефіцієнтом конкордації Кендалла. Пріоритизація виконана за правилом кумулятивного відсікання 80% (принцип Парето).

Результати. До провідних сильних сторін внутрішнього середовища системи антидопінгової освіти віднесено залучення амбасадорів «чистого спорту» (середній ранг 2,20), доступ до ADEL (2,27), позитивне ставлення спортсменів і тренерів до навчання (3,20), підвищення кваліфікації персоналу НАДЦ (3,47). Ключові слабкості: обмежене фінансування (2,07), недостатнє охоплення аудиторій (2,60), застарілі методики (3,47) і дефіцит адаптованих матеріалів (4,47). Найпотужніші можливості зовнішнього середовища: цифровізація освіти (1,60), використання медіаплатформ та соцмереж (1,93), гейміфікація й інтерактив (3,53), включення модулів у формальну освіту (3,80). Головні загрози: нестабільне фінансування (1,47) і воєнно-економічний контекст (1,80), доповнені інституційним опором окремих федерацій (3,27) та низькою мотивацією частини тренерів/медиків (3,47). Відібране «ядро» чинників акумулює $>80\%$ сукупного впливу в кожній групі та формує основу стратегій у площинах SO, ST, WO, WT.

Висновки. Ефективний розвиток антидопінгової освіти в Україні забезпечується поєднанням соціального капіталу (амбасадори, позитивні установки цільових груп) і якісного цифрового контенту (ADEL) із системним подоланням фінансових обмежень, розширенням охоплення та модернізацією методик. Пріоритети: національна цифрова платформа з інтеграцією ADEL/ADAMS, мікронавчання й симулятори процедур TUE та допінг-контролю; обов'язкові мінімальні модулі для різних сегментів; міжінституційна координація (НАДЦ–федерації–ЗВО–клуби) і прозорий моніторинг результативності.

Ключові слова: чистий спорт; SWOT-аналіз; цифрова освітня екосистема; спортсмени.

Characteristics of the Internal and External Environments of the Anti-Doping Education System in Ukraine

Myroslav Dutchak

Doctor of Sciences in Physical Education and Sport, Professor of the Department of Health and Recreational Physical Activity, National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Fizkultury Str., 1, Kyiv, Ukraine, 03150,
mdutchak@uni-sport.edu.ua <https://orcid.org/0000-0001-6823-272X>

Kateryna Koval

Postgraduate student of the Department of Health and Recreational Physical Activity, National University of Physical Education and Sports of Ukraine,
1 Fizkultury Street, Kyiv, 03150, Ukraine
koval.nadc@gmail.com <https://orcid.org/0009-0009-3155-2645>

Abstract: *The issue of developing and implementing educational programs within the anti-doping system has gained considerable attention in both global and national academic discourse. **The purpose** of the study is to provide a scientifically grounded characterization of the internal and external environments of the anti-doping education system in Ukraine, to identify the “core” of priority effectiveness factors, and to outline strategic orientations for designing a structural-functional model of educational program development and implementation. **Methods:** analysis of specialized literature and regulatory documents, synthesis of national surveys of athletes and coaches, and an expert survey ($n = 15$) involving the ranking of factors within SWOT analysis groups. The consistency of expert judgments was verified using*

*Kendall's coefficient of concordance. Prioritization was conducted according to the 80% cumulative cut-off rule (Pareto principle). **Results.** The key strengths of the internal environment include the involvement of clean sport ambassadors (mean rank 2.20), access to ADEL (2.27), positive attitudes of athletes and coaches toward education (3.20), and staff development within the National Anti-Doping Center (3.47). Main weaknesses comprise limited funding (2.07), insufficient audience coverage (2.60), outdated training methods (3.47), and a lack of locally adapted educational materials (4.47). The most significant external opportunities are education digitalization (1.60), the use of media and social platforms (1.93), gamification and interactivity (3.53), and inclusion of anti-doping modules in formal education (3.80). The principal threats are financial instability (1.47) and the war-related economic context (1.80), along with institutional resistance from some federations (3.27) and low motivation among certain coaches and medical staff (3.47). The identified "core" factors account for over 80% of cumulative influence within each group and form the foundation for SO, ST, WO, and WT strategic approaches. **Conclusions.** The effective development of anti-doping education in Ukraine depends on combining social capital (ambassadors, positive attitudes of target groups) and high-quality digital content (ADEL) with systematic efforts to overcome financial constraints, expand audience engagement, and modernize training methodologies. Priorities include a national digital platform integrated with ADEL/ADAMS, microlearning and simulation of TUE and doping control procedures, mandatory minimum modules for various segments, cross-institutional coordination (NADC–federations–HEIs–clubs), and transparent performance monitoring.*

Keywords: *clean sport; SWOT analysis; digital educational ecosystem; athletes.*

Постановка проблеми. Антидопінгова освіта є ключовим інструментом забезпечення доброчесності спорту та виконання вимог Всесвітнього антидопінгового кодексу й Міжнародного стандарту з освіти Всесвітньої

антидопінгової агенції. Вона покликана не лише інформувати про заборонені речовини або методи, а й формувати стійкі етичні настанови, навички відповідальної поведінки та здатність діяти відповідно до процедур (допінг-контроль, отримання дозволу на терапевтичне використання певного лікарського засобу (TUE), робота в системі адміністрування та управління антидопінговою діяльністю (ADAMS). В українському контексті актуальність проблеми посилюють: (1) воєнно-економічні ризики, що ускладнюють стабільність освітніх програм; (2) потреба у швидкій цифровій трансформації навчання; (3) фрагментарність міжінституційної координації між НАДЦ, федераціями, закладами освіти та клубами. Водночас в Україні наявний значний соціальний і професійний ресурс, а саме – авторитет спортсменів-амбасадорів, позитивне ставлення цільових груп до навчання, доступ до ADEL WADA, розгортання національних ініціатив підвищення кваліфікації.

Проблема, що розв'язується у статті, полягає у науково обґрунтованій характеристиці внутрішнього (сильні/слабкі сторони) та зовнішнього (можливості/загрози) середовищ системи антидопінгової освіти в Україні з метою визначення пріоритетів розвитку. Теоретичне й прикладне значення такого аналізу полягає у наданні емпірично підтвердженої основи для проектування структурно-функціональної моделі формування та реалізації освітніх програм, що узгоджується з міжнародними стандартами та відповідає національним умовам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності набула значного розвитку у світовій та національній науковій думці. Зокрема, здійснено комплексний аналіз міжнародного досвіду впровадження антидопінгових освітніх програм [1], який довів провідну роль цифровізації, інтеграції до формальної освіти та координації зусиль різних стейкхолдерів національними агентствами (Великої Британії – UKAD, Німеччини – NADA, Польщі –

POLADA, Франції – AFLD) [4, 16, 17]. У тематичному дослідженні [2] підкреслено зростання ролі науково-методичного супроводу антидопінгової діяльності в Україні, необхідність підготовки кваліфікованих кадрів і створення системи безперервної освіти. Публікація О. А. Шинкарук [3] демонструє розширення сфери антидопінгового регулювання, зокрема стосовно кіберспорту, що свідчить про посилення міждисциплінарного виміру проблеми.

У сучасних наукових джерелах виокремлюється трансформація підходів до антидопінгової освіти – від інформаційно-репродуктивної моделі до інтегративної, заснованої на цінностях і компетентностях. Наголошується, що поняття «чистоти спорту» має розглядатися у контексті моральної цілісності та етичної свідомості, а не лише формального дотримання правил [12]. Подібні підходи простежуються і в інших дослідженнях [5], які акцентують увагу на педагогічній культурі тренера як чиннику ефективності профілактики та формування цінностей чесної гри.

Значну увагу приділено оцінюванню ефективності антидопінгових освітніх програм. На основі даних 53 національних антидопінгових організацій встановлено [6], що ключовими бар'єрами належної якості освітньої діяльності залишаються дефіцит фінансових і кадрових ресурсів, а також недостатня міжінституційна взаємодія. У спеціальному дослідженні [14] доведено, що навчання допоміжного персоналу (тренерів, лікарів) сприяє зростанню рівня обізнаності з питань протидії допінгу, проте не завжди забезпечує стійкі поведінкові зміни. Аналогічні результати отримано в іншій роботі [15], де підкреслено доцільність застосування гейміфікації та інтерактивних форматів для підвищення ефективності навчання. Сучасні підходи до аналізу розвитку антидопінгової освіти, відповідно до останніх оглядів [10], мають базуватися на засадах системного мислення, що дозволяє комплексно оцінювати взаємозв'язки між політичними, організаційними й освітніми факторами.

Системне бачення розвитку антидопінгової освіти відображене у звітах міжнародних структур: Всесвітнього антидопінгового агентства (WADA) [20–22], Міжнародної агенції з тестування (ITA) [8] та Інституту національних антидопінгових організацій (iNADO) [7]. У цих документах акцентується увага на стандартизації вимог, інтеграції антидопінгових модулів до системи формальної освіти, розвитку цифрових платформ ADEL і ADAMS [19, 22]. Водночас окремі дослідження [18] засвідчують наявність культурних відмінностей у сприйнятті антидопінгової освіти, що актуалізує потребу адаптації міжнародного досвіду до національного контексту.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. По-перше, особливо затребуваною є емпірично підтверджена ієрархія чинників ефективності антидопінгової освіти для України. По-друге, у змісті навчання недооцінені техніко-процедурні й правові блоки (ADAMS, TUE, юридичні процедури), попри їх критичну значущість для повсякденної практики – це потребує цілеспрямованої корекції навчальних модулів. По-третє, зберігається розрив між потребою у масштабуванні й реальними ресурсами: обмежене фінансування, нерівномірне охоплення цільових груп і консервативні методики гальмують розвиток навіть за наявності позитивних установок до навчання.

Недостатньо дослідженим залишається питання інституційної архітектури формування й реалізації освітніх програм: які саме зв'язки (НАДЦ – федерації – ЗВО – клуби – медіа) є критичними; як забезпечити вимірність і порівнюваність якості освітнього процесу; якою має бути цифрова екосистема (національна платформа плюс інтеграції з ADEL WADA, чат-боти, симулятори тощо). Також зростає актуальність моделей персоналізації для різних сегментів (юніори/професіонали; олімпійські/неолімпійські види; регіональні/національні рівні).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – надати науково обґрунтовану характеристику внутрішнього та зовнішнього

середовищ системи антидопінгової освіти в Україні й визначити «ядро» пріоритетних чинників для подальшого проєктування структурно-функціональної моделі формування та реалізації освітніх програм.

Відповідно до мети ставляться такі завдання:

1. На основі експертного оцінювання з перевіркою узгодженості ідентифікувати та ранжувати сильні й слабкі сторони внутрішнього середовища, а також можливості й загрози зовнішнього середовища.

2. Застосувати правило кумулятивного відсікання (80 %) сформувати узагальнену SWOT-матрицю системи антидопінгової освіти у спорті в Україні шляхом виділення «ядра» чинників у кожній групі (S, W, O, T), що визначає основний вплив на ефективність системи.

3. Визначити стратегічні рішення у площинах SO, ST, WO та WT, що забезпечуватимуть як використання наявних внутрішніх переваг та зовнішніх можливостей, так і мінімізацію відповідних обмежень та ризиків.

Очікуваний науковий внесок полягає в: емпірично верифікованому профілі внутрішніх/зовнішніх детермінант для українського контексту антидопінгової освіти у спорті; прозорій процедурі пріоритизації («ядро» чинників >80 % кумулятивної ваги); конкретизації змістових і методичних «вузьких місць»; проєктних орієнтирах для наступного етапу – розроблення та апробації структурно-функціональної моделі формування та реалізації антидопінгових освітніх програм.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведений нами аналіз передового міжнародного досвіду та специфіки реалізації антидопінгової освіти в Україні (на основі результатів опитування спортсменів і тренерів) дав змогу ідентифікувати сильні й слабкі сторони (внутрішнє середовище), а також можливості та загрози (зовнішнє середовище) відповідної системи, що стало підґрунтям для проведення SWOT-аналізу за участю 15 провідних експертів.

За результатами проведеного експертного оцінювання ($n=15$) здійснено ранжування семи сильних сторін внутрішнього середовища системи антидопінгової освіти в Україні. Коефіцієнт конкордації Кендалла ($W = 0,62$) свідчить про достатній рівень узгодженості експертних суджень, а розраховане значення критерію χ^2 (55,89) суттєво перевищує табличне при рівні значущості 0,05 ($\chi^2(0,05;6) = 12,59$), що підтверджує статистичну значущість результатів.

Найвищий рейтинг отримали такі сильні сторони:

залучення до просвітницької діяльності відомих спортсменів як амбасадорів чистого спорту (S6) – середній ранг 2,20; цей чинник посів перше місце та відзначається високим впливом на формування позитивних моделей поведінки;

доступ до міжнародних освітніх платформ, передусім ADEL, (S4) – середній ранг 2,27; посів друге місце, що підкреслює значення глобальної інтеграції та забезпечення користувачів базовими знаннями;

позитивне сприйняття антидопінгової освіти спортсменами та тренерами (S7) – середній ранг 3,20; третє місце, що засвідчує наявність попиту та мотивації з боку безпосередніх учасників освітнього процесу.

Отже, синергія соціального авторитету відомих спортсменів, якісного цифрового контенту та сформованої готовності учасників спортивної діяльності до залучення у відповідні заходи розглядається експертами як провідний чинник ефективності антидопінгової освіти.

Подальші рейтингові місця серед сильних сторін вітчизняної системи антидопінгової освіти розподілились таким чином: четверте місце посіло підвищення кваліфікації працівників НАДЦ через міжнародні навчальні програми (S5) із середнім рангом 3,47; п'яте місце – підтримка з боку Міністерства молоді і спорту України та спортивних федерацій у впровадженні вимог антидопінгової освіти (S3) – середній ранг 4,47. Таким чином, наявність підтримки з боку державних й громадських органів та підвищення кваліфікації

працівників НАДЦ розглядаються експертами як вагомí, проте допоміжні чинники, які сприяють організаційній стабільності системи антидопінгової освіти, але не визначають її ключових драйверів розвитку.

Найнижчі позиції у рейтингу сильних сторін системи антидопінгової освіти експертами відведено наявності нормативно-правової бази, що регламентує антидопінгову діяльність (середній ранг 5,8), та функціонуванню НАДЦ як уповноваженого органу (середній ранг 6,6).

Отже, формально-правове підґрунтя та інституційна діяльність НАДЦ, попри їхню фундаментальну значимість, розглядаються експертами як базові умови функціонування системи. Вони створюють необхідне рамкове середовище, однак не виступають самостійними визначальними чинниками ефективності антидопінгової освіти.

Результати ранжування слабких сторін системи антидопінгової освіти в Україні засвідчили статистично значущу узгодженість експертних оцінок ($W = 0,53$, $p = 0,05$). Перше місце (середній ранг 2,07) посів чинник «Обмежене фінансування» (W3), що не дає змоги повною мірою впроваджувати сучасні формати навчання та необхідні цифрові рішення. Другою за значимістю виявилась слабка сторона «Недостатнє охоплення окремих цільових аудиторій» (W4) із середнім рангом 2,6, зокрема молоді, спортсменів-аматорів і батьків спортсменів, що вказує на наявність системних прогалин у доступі до освітніх програм. Третю позицію займає чинник «Використання застарілих підходів до навчання» (W5) із середнім рангом 3,47, що проявляється в орієнтації на лекції та монологічне інформування. Отже, ключовими слабкими сторонами системи антидопінгової освіти експерти визначили брак фінансових ресурсів, недостатнє охоплення цільових груп та консервативність методик викладання. Сукупність цих чинників істотно обмежує можливості інноваційного розвитку освітніх програм.

Четверте місце в рейтингу посів чинник «Брак адаптованих навчальних матеріалів» (W7) із середнім рангом 4,47. Експерти наголосили, що наявні ресурси, зокрема ADEL, недостатньо враховують специфіку національного контексту та особливості окремих видів спорту в Україні.

П'яту позицію займає чинник «Відсутність системної мотивації для тренерів та лікарів» (W6) із середнім рангом 4,73, що виявляється у браку інституційних стимулів до підвищення кваліфікації у сфері антидопінгової освіти.

Таким чином, середні позиції рейтингу відображають ті проблеми, які безпосередньо не блокують функціонування системи, проте істотно знижують її якість: обмежена адаптованість освітніх ресурсів та низька зацікавленість ключових професійних груп у безперервному навчанні.

Завершальні місця в рейтингу слабих сторін системи антидопінгової освіти в Україні посіли чинники «Недостатня інтеграція антидопінгової тематики у формальну освіту» (W1) із середнім рангом 5,07 та «Низький рівень охоплення супровідного персоналу» (W2) із середнім рангом 6,67. Це свідчить про відсутність системного включення відповідних знань у програми повної загальної середньої, спеціалізованої, предвищої та вищої освіти, а також про недостатнє усвідомлення ролі тренерів і лікарів у профілактиці допінгу та поширення культури «чистого спорту». Усунення цих бар'єрів потребує комплексних і довгострокових цільових заходів.

В результаті експертного оцінювання ($n=15$) здійснено рейтингування можливостей зовнішнього середовища системи антидопінгової освіти в Україні. Коефіцієнт конкордації Кендалла ($W = 0,53$, $p = 0,05$) засвідчив достатній і статистично значущий рівень узгодженості експертних суджень.

Провідну позицію посів чинник O1 «Розширення цифрової освіти шляхом створення національних інтерактивних платформ, онлайн-курсів і тренажерів із урахуванням зарубіжного досвіду країн (Велика Британія, Німеччина)» –

середній ранг 1,60. Експерти розглядають цей напрям як базову умову масштабованості, стандартизації змісту та оперативного оновлення матеріалів. Друге місце отримав чинник О5 «Розширення інформаційного охоплення через медіаплатформи та соціальні мережі (YouTube, Instagram, TikTok)» – середній ранг 1,93. Отже, найперспективнішими можливостями для розвитку системи антидопінгової освіти є використання цифрових технологій та медіакомунікацій. Поєднання національних освітніх платформ з популярними соціальними мережами створює умови для широкого охоплення цільових груп і забезпечує інноваційність освітнього процесу.

Третю позицію посів чинник О3 «Впровадження гейміфікації та інтерактивних методів навчання» (середній ранг 3,53), що відображає досвід Франції та Польщі. Він передбачає застосування симуляторів процедур (наприклад, допінг-контролю чи оформлення терапевтичного використання), сценарних кейсів та технологій миттєвого зворотного зв'язку, що забезпечує активну взаємодію, індивідуалізацію освітніх траєкторій та повторюваність практик. Освітній ефект полягає не лише у кращому засвоєнні змісту, а й у його перенесенні на практичні дії – дотримання правил, ухвалення коректних рішень у типових ситуаціях. Такий підхід є технологічно сумісним із цифровими платформами та забезпечує масштабоване охоплення розподілених аудиторій.

Далі за пріоритетністю розташовано чинник О2 «Включення освітніх модулів з антидопінгової тематики у навчальні програми спортсменів, тренерів і лікарів» (середній ранг 3,80). Його імплементація уніфікує мінімальні результати навчання, гарантує безперервність формування компетентностей на різних освітніх рівнях та створює прозорі процедури оцінювання і сертифікації. Унаслідок цього знижується залежність від разових проєктів, а освітній компонент набуває більшої організаційної та нормативної стійкості.

Завершальну позицію у рейтингу отримав чинник О4 «Посилення міжнародної співпраці, обмін найкращими практиками та участь у грантових

програмах» (середній ранг 4,13). Цей напрям розглядаються експертами як перспективний додатковий ресурс, однак поступається за пріоритетністю можливостям цифровізації та медіакомунікацій.

За підсумками експертного оцінювання ($n = 15$) було виокремлено чотири ключові загрози зовнішнього середовища системи антидопінгової освіти. Коефіцієнт конкордації Кендалла ($W = 0,62$, $p = 0,05$) засвідчив високий рівень узгодженості експертних суджень та підтверджує статистичну достовірність результатів.

Найвищий рівень загрози експерти пов'язують із недофінансування галузі та відсутністю постійної фінансової підтримки з боку держави або донорських структур (Т2) – середній ранг 1,47. Цей чинник визначає критичну залежність системи від зовнішніх ресурсів та обмежує її стабільність.

Другою за значущістю стала загроза ускладнення реалізації освітніх проєктів у контексті війни, економічної нестабільності, міграції цільових груп та зниження пріоритетності профілактичних ініціатив (Т4) – середній ранг 1,80. Отже, ключовими загрозами зовнішнього середовища є фінансова мінливість та негативний вплив воєнно-економічних факторів, що суттєво обмежують сталість і прогнозованість функціонування системи антидопінгової освіти.

На третьому місці експерти відзначили опір з боку частини спортивних федерацій, які не готові до імплементації нових програм або сприймають їх формально (Т1) – середній ранг 3,27. Це свідчить про інституційні бар'єри, які можуть гальмувати поширення освітніх інновацій та підвищувати ризик фрагментації освітнього середовища.

Найнижчу позицію у рейтингу отримала загроза спротиву тренерів та медичних працівників, зумовленого браком мотивації або знеціненням антидопінгової освіти (Т3) – середній ранг 3,47. Хоча ця загроза оцінена нижче, вона вказує на необхідність посилення стимулюючих і мотиваційних механізмів для професійних груп. Таким чином, експерти визначили, що головними

ризиками є фінансові та безпекові фактори, тоді як інституційний та індивідуальний опір освітнім змінам займає другорядні позиції, але також потребує врахування у стратегічному плануванні.

Для формування підсумкової матриці SWOT-аналізу застосовано метод кумулятивного відсікання за правилом 80 %, що ґрунтується на принципі Парето й використовується у стратегічному аналізі для виокремлення найбільш значущих чинників [9, 13]. Межа у 80 % обрана як компроміс між репрезентативністю (охоплення основної маси впливу) та керованістю (уникнення надмірної кількості позицій, що «розмивають» пріоритети). Такий підхід є загальновизнаним інструментом пріоритизації та ефективно поєднується зі SWOT-аналізом. Його застосування дало можливість виділити «ядро» ключових чинників у кожній групі SWOT, що визначають перспективні орієнтири удосконалення системи антидопінгової освіти в Україні. Водночас чинники, що не увійшли до «ядра», розглядаються як другорядні – «контекстні» для інтерпретації результатів та подальшого моніторингу. За результатами проведених обчислень було визначено власні та кумулятивні ваги чинників, а також їх віднесення до категорії «ядро» чи «контекст». Варто наголосити, що статус «ядро» присвоюється чинникам, які входять до множини перших позицій, сукупна кумулятивна вага яких досягає понад 80 %. Водночас чинники, що на рівні накопичення перевищують вказану межу, віднесені до «контекстних», оскільки вони не входять до мінімальної множини, яка формує основну масу впливу.

Встановлено, що у групі сильних сторін внутрішнього середовища (S) системи антидопінгової освіти у спорті в Україні «ядро» становлять чотири чинники: залучення амбасадорів чистого спорту, доступ до освітньої платформи ADEL WADA, позитивне ставлення спортсменів і тренерів до антидопінгової освіти та підвищення кваліфікації працівників НАДЦ через міжнародні навчальні програми. Саме ці чинники посідають найвищі місця в рейтингу,

акумулюють понад 80 % сукупного впливу і виступають ключовими драйверами внутрішнього потенціалу системи. У групі слабких сторін внутрішнього середовища (W) визначальними виявилися чинники, що стосуються обмеженості фінансування, недостатнього охоплення окремих цільових груп та використання застарілих методів навчання, а також відсутності адаптованого навчального матеріалу до національного контексту України. Сукупний внесок цих недоліків формує головні бар'єри розвитку, які потребують першочергового подолання. У групі можливостей зовнішнього середовища (O) «ядро» утворюють цифровізація освітнього процесу та активне використання медіаплатформ і соціальних мереж для поширення інформації, що відображає глобальні тенденції розвитку антидопінгової освіти. Натомість у групі загроз зовнішнього середовища (T) основний вплив справляють нестабільне фінансування та воєнно-економічний контекст, які суттєво обмежують перспективи розбудови системи.

Таким чином, результати кумулятивного аналізу підтверджують, що для стратегічного вдосконалення антидопінгової освіти в Україні необхідно, з одного боку, розвивати й посилювати ядро сильних сторін та можливостей, а з іншого – мінімізувати вплив критичних слабких сторін і зовнішніх загроз, які концентрують у собі понад 80 % негативного потенціалу. Така структура надає підґрунтя для подальшого проектування структурно-функціональної моделі системи.

На основі проведеного експертного рейтингування чинників та їх кумулятивного відсікання за правилом 80 % було сформовано узагальнену SWOT-матрицю системи антидопінгової освіти у спорті в Україні (рис. 1).

У вказній матриці виокремлено «ядро» найвагоміших сильних і слабких сторін, можливостей та загроз, що формують основний вплив на ефективність системи. Представлена матриця є підґрунтям для розроблення стратегічних рішень у площинах SO, ST, WO та WT, які забезпечують як використання

наявних внутрішніх переваг і шансів зовнішнього середовища, так і мінімізацію внутрішніх обмежень та зовнішніх ризиків.

Рисунок 1

Підсумкова SWOT-матриця системи антидопінгової освіти у спорті в Україні

	<i>Внутрішнє середовище</i>	<i>Зовнішнє середовище</i>
<i>Позитивний вплив</i>	Сильні сторони (S) S6 – залучення до просвітницької діяльності відомих спортсменів як амбасадорів чистого спорту S4 – доступ до міжнародних освітніх платформ, передусім ADEL S7 – позитивне сприйняття антидопінгової освіти спортсменами та тренерами S5 – підвищення кваліфікації працівників НАДЦ через міжнародні навчальні програми	Можливості (O) O1 – розширення цифрової освіти шляхом створення національних інтерактивних платформ, онлайн-курсів і тренажерів із урахуванням зарубіжного досвіду O5 – розширення інформаційного охоплення через медіаплатформи та соціальні мережі (YouTube, Instagram, TikTok)
<i>Негативний вплив</i>	Слабкі сторони (W) W3 – обмежене фінансування W4 – недостатнє охоплення окремих цільових аудиторій W5 – використання застарілих підходів до навчання W7 – брак адаптованих навчальних матеріалів до національного контексту	Загрози (T) T2 – недофінансування галузі та відсутністю постійної фінансової підтримки з боку держави або донорських структур T4 – ускладнення реалізації освітніх проєктів у контексті війни, економічної нестабільності, міграції цільових груп та зниження пріоритетності профілактичних ініціатив

Джерело: власна розробка авторів

У площині SO-стратегій основний акцент робиться на використанні сильних сторін системи для максимального залучення зовнішніх можливостей. Йдеться про поєднання соціального авторитету спортсменів-амбасадорів чистого спорту, позитивного сприйняття освітніх ініціатив цільовими групами

та доступу до міжнародних платформ і програм підвищення кваліфікації співробітників НАДЦ із потенціалом цифровізації та медіарозширення. Перспективним напрямом у цьому контексті є створення національної інтерактивної освітньої платформи, мобільного застосунку або спеціалізованого чат-бота зі штучним інтелектом, що забезпечуватиме доступність і персоналізацію навчання для зацікавлених користувачів. Реалізація SO-стратегій дозволить не лише масштабувати освітні проєкти, а й закріпити позиції антидопінгової освіти як сучасного, інноваційного та суспільно значущого напрямку.

У межах ST-стратегій акцент робиться на мобілізації внутрішнього потенціалу системи для зменшення негативного впливу зовнішніх загроз. Використання соціального авторитету спортсменів, довіри цільових груп та міжнародних освітніх ресурсів дозволяє компенсувати ризики, пов'язані з нестабільним фінансуванням, воєнними викликами та соціально-економічною нестабільністю. Зокрема, перспективним є впровадження різних форм короткотермінового навчання, а також дистанційних звернень амбасадорів через соціальні мережі, що дає змогу підтримувати сталість освітнього процесу навіть за обмежених ресурсів. Ефективним інструментом виступає також тиражування знань у спортивному середовищі без додаткового фінансування шляхом комунікації за принципом «рівний – рівному» (спортсмен – спортсмену, тренер – тренеру тощо). Завдяки цим підходам система може зберігати стійкість і функціональність навіть за умов зовнішнього тиску.

WO-стратегії спрямовані на подолання внутрішніх недоліків шляхом активного використання можливостей зовнішнього середовища. Використання цифрових платформ, інтерактивних форматів навчання та медіарозширення здатне нівелювати застарілі підходи до освіти, забезпечити ширше охоплення цільових груп і частково компенсувати фінансові обмеження. Перспективним напрямом у цьому контексті є впровадження обов'язкового проходження

онлайн-курсів ADEL усіма учасниками національних та регіональних змагань як умови їхнього допуску. Важливим доповненням може стати створення та поширення цифрових і друкованих матеріалів, мікрокурсів із базових тем, які розміщуються у вільному доступі та поширюються у найбільш відвідуваних спортсменами локаціях (спортивні школи, клуби, тренувальні бази). Завдяки цьому слабкі сторони системи перетворюються на керовані елементи, що не перешкоджають її подальшому розвитку.

WT-стратегії зорієнтовані на зниження уразливості системи шляхом усунення або мінімізації слабких сторін, що можуть підсилювати дію зовнішніх загроз. У цьому контексті ключовим завданням є поступове відмовлення від застарілих методик навчання, які знижують ефективність сприйняття інформації та зменшують мотивацію цільових груп. Важливим напрямом виступає скорочення залежності від нестабільного фінансування через диверсифікацію джерел підтримки (державні програми, міжнародні гранти, партнерські ініціативи), що дозволить знизити ризики зупинки освітніх проєктів у кризових умовах. Не менш значущим є розроблення та впровадження адаптованих навчальних матеріалів, які враховують національний контекст, мовні й культурні особливості, а також умови воєнного часу. Практичним інструментом може стати створення «мінімальних базових пакетів» (короткі інструктивні модулі, мікрокурси, візуальні матеріали), що забезпечують неперервність освіти навіть за обмежених ресурсів. Такий «організований відступ» дозволяє оптимізувати систему, поступово усуваючи її найвразливіші елементи, та створює підґрунтя для більш стійкого й адаптивного функціонування антидопінгової освіти у складному зовнішньому середовищі.

Таким чином, сформовані стратегії у площинах SO, ST, WO та WT відображають цілісний підхід до розвитку системи антидопінгової освіти у спорті в Україні. SO-стратегії забезпечують «активний наступ» через використання внутрішнього потенціалу для реалізації зовнішніх можливостей,

ST-стратегії спрямовані на протидію ключовим загрозам за рахунок сильних сторін, WO-стратегії дозволяють компенсувати внутрішні недоліки завдяки наявним можливостям зовнішнього середовища, тоді як WT-стратегії виконують функцію «організованого відступу», зменшуючи уразливість системи та забезпечуючи її стійкість. У сукупності ці стратегії формують основу для проектування структурно-функціональної моделі системи антидопінгової освіти, орієнтованої на стійкість, інноваційність та інтеграцію у міжнародний контекст.

Висновки. До провідних сильних сторін системи антидопінгової освіти в Україні віднесено залучення амбасадорів «чистого спорту» (середній ранг – 2,20), доступ до міжнародної платформи ADEL (2,27) та позитивне ставлення спортсменів і тренерів до антидопінгової освіти (3,20). Водночас ключовими слабкими сторонами внутрішнього середовища вказаної системи визначено обмежене фінансування (2,07), недостатнє охоплення цільових аудиторій (2,6) і використання застарілих підходів до навчання (3,47).

Серед можливостей зовнішнього середовища найвищу оцінку отримали цифровізація освітнього процесу (1,60) та активне використання медіаплатформ і соціальних мереж (1,93), тоді як головними загрозами залишаються нестабільне фінансування (1,47) та воєнно-економічний контекст (1,80).

Отримані результати підтверджують: майбутнє антидопінгової освіти в Україні залежить від ефективного поєднання внутрішніх переваг і цифрових можливостей із системними заходами щодо мінімізації зовнішніх ризиків, зумовлених фінансовою й безпековою нестабільністю.

Визначені стратегії у площинах SO, ST, WO та WT підсумкової SWOT-матриці формують основу для проектування структурно-функціональної моделі системи антидопінгової освіти в Україні, орієнтованої на стійкість, інноваційність та інтеграцію у міжнародний контекст.

Список використаних джерел

1. Коваль К. О., Дутчак М. В. Аналітичний огляд міжнародного досвіду з формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності в спорті. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2024. № 3 (67). С. 3–11. DOI: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2024-03-03-11>
2. Лазурко Ю. М., Пітин М. П., Еделєв О. С. Зміст науково-методичного обговорення антидопінгової діяльності у спорті. *Olympicus : науковий журнал*. 2024. № 3. С. 80-87. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/21458>
3. Шинкарук О. А. Допінг у кіберспорті: виклики, підходи й перспективи правового врегулювання. *Спортивна медицина і фізична реабілітація*. 2025. № 1. С. 45-54. DOI: <https://doi.org/10.32782/spmed.2025.1.5>
4. Agence française de lutte contre le dopage (AFLD). Prévention & éducation. URL: <https://www.aflld.fr/prevention/education/>
5. Barnes L. T., Patterson L. B., Backhouse S. H. A systematic review of research into coach perspectives and behaviours regarding doping and anti-doping. *Psychology of Sport and Exercise*. 2022. Vol. 59. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2020.101780>
6. Gatterer K, Gumpenberger M, Overbye M, Streicher B, Schobersberger W, Blank C. An evaluation of prevention initiatives by 53 national anti-doping organizations: Achievements and limitations. *Journal of Sport and Health Science*. 2020. 9(3). P. 228-239. DOI: [10.1016/j.jshs.2019.12.002](https://doi.org/10.1016/j.jshs.2019.12.002)
7. iNADO 2021: Annual Report. 2021. 18 p. URL: https://www.inado.org/fileadmin/What_we_do/Annual_Report_2021_FINAL.pdf
8. International Testing Agency (ITA). Education Programmes & Resources. URL: <https://ita.sport/what-we-do/education/>
9. Leavengood S. Statistical Process Control: Part 3. Pareto Analysis and Check Sheets. Oregon State University Extension, 2025. 8 p. URL:

<https://extension.oregonstate.edu/catalog/em-8771-statistical-process-control-part-3-pareto-analysis-check-sheets>

10. Naughton M., Salmon P. M., Kerhervé H. A., Mclean S. M. Applying a systems thinking lens to anti-doping: A systematic review identifying the contributory factors to doping in sport. *Journal of Sports Sciences*. 2024. 43(1). P. 1-15. DOI: <https://doi.org/10.1080/02640414.2024.2306056>

11. Prabhakaran K., Guru C. S., Mohan P., Datta K. How aware are we about doping in sports? : A cross-sectional pilot survey of doctors. *Medical Journal Armed Forces India*. 2024. Vol. 81. Is. 2. P. 177-184. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.mjafi.2024.04.015>

12. Petróczi A., Boardley I. D. The Meaning of “Clean” in Anti-doping Education and Decision Making: Moving Toward Integrity and Conceptual Clarity. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2022. Vol. 4. DOI: <https://doi.org/10.3389/fspor.2022.869704>

13. Safer Care Victoria. Pareto charts and the 80/20 rule. 2024. URL: <https://www.safercare.vic.gov.au/sites/default/files/2024-10/16.%20Pareto%20Charts.pdf>

14. Sinkovic A., Pivalica D., Pivalica B., Jukic I., Sekulic D. Evaluating an Anti-Doping Education Program for Athlete Support Personnel: Knowledge Gains Without Behavioral Shift. *Sport Mont Journal*. 2025. 23(03). P. 127-133. DOI: [10.26773/smj.251018](https://doi.org/10.26773/smj.251018)

15. Sipavičiūtė B., Sukys S., Dumciene A. Doping Prevention in Sport: Overview of Anti-Doping Education Programmers. *Baltic Journal of Sport and Health Sciences*. 2020. 2(117). DOI: [10.33607/bjshs.v2i117.916](https://doi.org/10.33607/bjshs.v2i117.916)

16. UK Anti-Doping. Clean Sport Hub (education & resources). URL: <https://ukad.org.uk/education>

17. UK Anti-Doping. UKAD STRATEGIC REFRESH 2024–2026. 2024. 15 p.

URL: <https://www.ukad.org.uk/sites/default/files/2024-05/UKAD%20Strategic%20Refresh%202024%20-%202026.pdf>

18. Vakhitova, T., Pitsiladis, Y. Anti-doping education and the role of national culture. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 2021, 24(12), 1181–1187. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsams.2021.07.010>

19. World Anti-Doping Agency. ADAMS – Athlete Central & Whereabouts.

URL: <https://www.wada-ama.org/en/what-we-do/adams>

20. World Anti-Doping Agency. International Standard for Education (ISE).

2021. 19 p. URL:

https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/international_standard_ise_2021.pdf

21. World Anti-Doping Agency. Social Science Research Program: Final report

(education emphasis). URL: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2025-04/2024_wada_ssr_final_report_revised.pdf

22. World Anti-Doping Agency. WADA ADEL (Anti-Doping Education &

Learning) platform. URL: <https://adel.wada-ama.org>